

MÜZİK TERAPİNİN ANNE-ÇOCUK GÜVENLİ BAĞLANMA SÜRECİNE YANSIMALARI

Reflections Of Music Therapy To Mom-Child Attachment Process

Doç. Dr. E. Ceylan ÜNAL AKBULUT

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE

ORCID ID: 0000-0001-5108-7386

ÖZET

Dünyaya geldikten sonra her bebek mutlak bir alışma süreci geçirmektedir. Yeni doğanın ihtiyaçlarının zamanında karşılanması son derece önemlidir. Bu süreçte en büyük yardımcısı anne olmaktadır. Yeni doğan ve anne arasında kurulan iletişim güven çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu süreçte psikolojide güvenli bağlanma adı verilmiştir. Bazı nedenlerden ötürü tam anlamı ile yaşanamayan güvenli bağlanma sürecinde anne ile çocuk arasındaki boşlukları doldurmada müzikten faydalanılmaktadır. Müziğin iyileştirici gücü olduğu birçok akademik çalışma ile ispatlanmıştır. Bu çalışmada bebek ve anne arasında zedelenen bağın müziğin terapötik gücü ile tekrar oluşturulduğu incelenen araştırmalar ile tespit edilmiştir. Dünyada yapılan uygulamalarda müzik terapinin anne-çocuk güvenli bağlanma sürecinde olumlu yansımaları neden olduğu ortaya çıkartılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın başlığını oluşturan konu ile ilgili yurtdışında az sayıda olsa da çalışmanın yapıldığı buna karşılık ülkemizde bilimsel çalışmaların yeni oluşturulmaya başlandığı müzik terapi alanında güvenli bağlanma sürecine ilişkin araştırma yapılmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Terapi, Anne-Çocuk, Güvenli Bağlanma

ABSTRACT

After being born, every baby has an absolute process of getting used to it. It is extremely important to provide the needs of the newborn on time. In this process, the biggest supporter is the mother. Communication between newborn and mother takes place within the framework of trust. This process is called attachment in psychology. For some reasons, music is used to fill the gaps between the mother and the child during the attachment process, which cannot be fully experienced. It has been proven by many academic studies that music has a healing power. In this study, it has been determined by researches that the bond damaged between the baby and the mother is reconstructed with the therapeutic power of the music. It has been revealed in the applications made in the world that music therapy causes positive reflections in the mother-child attachment process. As a result, it has been revealed that there are a small number of studies related to the subject in foreign countries. Besides no research has been conducted in the field in our country.

Key Words: Music Therapy, Mom-Child, Attachment

1. GİRİŞ

Günlük hayatta çeşitli nedenler ile dinlediğimiz müzik, yüzyıllardır yapılan sayısız çalışmaların ışığında bugün neredeyse birçok hastalığın tedavisine ek olarak tıp alanından başlayarak, eğitimde ve bireysel danışmanlıklarda terapi amaçlı olarak ta kullanılmaktadır.

Müzik beyinde birçok zihinsel fonksiyonu harekete geçirmektedir. Çoklu Zeka Kuramını ortaya atan Howard Gardner birçok zeka türü ile birlikte Müzikal Zeka'dan bahseder. "İki aylık bebeklerin bile annelerinin şarkılarındaki ses perdesini, yüksekliği ve ezgisel yapıyı taklit edebildiğini ve dört aylık olduklarında ritmik yapıyı bile taklit edecek hale geldiklerini gösteren araştırmalara yer verir" (Campbell, 2002: 219).

Anne karnında başlayan bebek ile olan bağ, doğumdan sonra güçlenerek devam eder. Bu bağın oluşumunda annenin etkisi yadsınamaz derecede büyüktür. Bazen bu bağ çeşitli nedenlerle tam olarak sağlanamaz. Anne-çocuk arasındaki güvenli bağlanma sürecinde yaşanan pürüzleri çözmek ve iyileştirmek adına yapılan çalışmalardan biri de müzik terapidir.

2. MÜZİK TERAPİ

Müzik eğitimi müzikle ilgili amaçlar olan şarkı söyleme, çalgı çalma, beste yapma, müzik analiz etme gibi unsurlara odaklanırken, müzik terapisi müzik dışında bilişsel, davranışsal, fiziksel, duygusal, sosyal ve iletişim alanlarına eğilmektedir. Bunun yanında ister eğitimde ister terapide olsun müzik insan hayatında motivasyon, rahatlama, doyum, onaylanma duygusu ve teşvik sağlar (Eren, 2017: 98).

Müzikoterapi, bir müzik aktivitesinin psikodinamik, hümanist ve kişilerarası yaklaşımları esas alınarak, bir müzik terapisti tarafından bireysel ve grup olarak uygulanmasıdır (Sezer ve diğerleri, 2015: 168).

Günümüzde müzik terapi aktif ve pasif olarak iki çeşitte uygulanmaktadır. Aktif müzik terapide danışan enstrüman kullanarak terapiye dahil olmaktadır. Pasif müzik terapide ise terapist müzik dinleterek danışan ile terapötik süreci yaşamaktadır.

Başarılı müzik terapi denemeleriyle hasta beş duyu kontrolünü, bağımsızlığını ve kendine güvenini tekrar elde eder (Ak, 2006: 229).

Müzik terapi ile yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar yeni doğandan başlayarak, yaşlılık sürecindeki tüm yaş gruplarını kapsamaktadır.

3. GÜVENLİ BAĞLANMA

Bağlanma Kuramı, insanların kendileri için önemli olan diğer kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklayan bir yaklaşımdır. (Kavlak, Oya; Şirin, Ahsen, 2009: 190)

Anne ve çocuk arasındaki karşılıklı ilişkide güven ya da güvensizlik “Bağlanma” durumunu etkilemektedir (Stubbs, 2018: 73).

Yenidoğan bakıma ihtiyaç duymaktadır. Bu bakım, anne ile başlar. Bağlanma, çocuk ile bakım veren kişi arasında gelişen ilişkide, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Kesebir ve diğ.; 2011: 322). Anne ile çocuk arasındaki bu sürecin temelleri sağlam atılmalıdır.

Bebekler dünyaya gözlerini açtıkları andan itibaren annelerine gereksinim duymaktadırlar. Bazen çeşitli nedenlerle 0-3 yaş arasında annelerinden tamamen ayrı ya da düzenli veya düzensiz sürelerle kopuk ilişki yaşamaktadırlar.

Bowlby, yeni doğan bebeklerin ve çocukların, bakıcıları ile ilişki kurma gereksiniminde olduklarını vurgulamıştır (Soysal ve diğerleri, 2005: 92; Hortaçsu, 1991).

Bu ilişkiyi kurma sürecinde bir protokol oluşturduğu yapılan çalışmalarla belirlenmiştir.

Bebeklikteki bağlanma kavramı; anne-baba ya da birincil bakım verenlere olumlu tepki verilmesi, bu kişilere yönelme, arama, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı rahatlama duygusunun eşlik etmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır. Bağlanma bebekle birincil bakım veren arasında gelişen ve bebekte güven duygusunu yerleştiren güçlü bir bağlıdır (Soysal ve diğerleri, 2005: 88).

Bu bağın sağlam olup olmama durumu bireyi tüm hayatı boyunca olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bebeklikte yaşadığı güven duygusu sosyal çevresinden başlayarak hayatını tüm evrelerinde kişiyi karşısına çıkarmaktadır.

Anne ile bebek arasındaki ilk bağlanmanın anne karnında başladığı ileri sürülse de, bu ilişki yedinci ayda şekillenirken, ikinci ve üçüncü yıla yayılır. Annenin sosyal desteği, anne-baba ilişkisi, babanın geleneksel rolü ve kültürel farklılıklar bağlanmayı etkileyen faktörlerdir. Anne tarafından bebekle ilişkisinde desteklenen babaların yavrularıyla aralarında güvenli bir bağlılık oluşturma ihtimalinden bahsedilmiştir (Kesebir ve diğ.: 2011).

Bağlanma, “Güvenli” ve “Güvensiz” bağlanma olarak kategorize edilir. “Güvensiz Bağlanma” ise alt kategorilere ayrılmıştır. Bunlar, “Kaçınan/ Kaçınan Bağlanma”, “Kaygılı/İkircikli/Dirençli/ Kararsız Bağlanma” ve “Dağınık/Dezorganize Bağlanma” alt başlıklarıdır (Işıkoğlu,2016).

Çalışmalar güvenli bağlanmış çocukların gelişmiş duygusal esnekliğe, sosyal işlevselliğe ve anlama kapasitesine sahip olduklarını gösterir (Işıkoğlu,2016: 19; Bowlby:2013).

İlk temel ilişkide ortaya çıkan yetersizlikler ya da meydana gelen aksamalar bağlanmayı olumsuz yönde etkileyecektir (Kesebir ve diğ.:2011: 322).

Anneden ayrılan çocukların tepkileri “protesto”, “umutsuzluk/çaresizlik”, “kayıtsız kalma/ duygusal kopma” başlıkları altında toplanmıştır (Işıkoğlu, 2016).

Özellikle bağlanma ilişkisindeki yoksunluklar ve yetersizlikler, çocuğun ilerideki kişilik yapısında ve kişilerarası ilişkilerinde, çeşitli sorunların ortaya çıkabileceğinin işaretleri olarak kabul edilmektedir (Soysal ve diğerleri, 2005:90; Pearson ve ark.,1993).

Fizyolojik ihtiyaçları sağlandıktan sonra bebek birincil bakıcısı ile arasında güven oluşunca gerek gülümseme gerekse çıkardığı seslerle iletişim kurar. Bağlanma kültürden kültüre topluluktan topluluğa değişkenlik gösterebilir. Türk toplumunda daha çok anne güvenli bağlanmayı sağlar ve baba ile çocuk arasında köprü vazifesi görür. Çalışan anneler bebeklerinin ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar. Rol çatışması yaşayıp herhangi bir kaygı duymazlar ise bebek ya da çocukla arasındaki bağ korunur.

İnsan hayatının ilk üç yılında ortaya çıkan çoğu psikopatolojik durumun kaynağı bebek ile birincil bakıcısı arasındaki aksaklıktan kaynaklanmaktadır (Soysal ve diğerleri, 2005).

Annelerle doğumdan önce bağlanma görüşmesi yapılan bir çalışma, doğumdan bir yıl sonra bir değerlendirme yapmıştır. Buna göre, kendi annesine güvenli bağlanan anneler; kendi annesine kaçınan bağlanan anneler; kendi annesine kaygılı bağlanan anneler başlıkları altında veriler toplanmıştır (Işıkoğlu, 2016).

Bağlanma kuramcılarına göre süt çocukluğu döneminde güvenli ya da güvensiz olarak bir kez belirlendikten sonra çok az değişkenlik gösterir (Kesebir ve diğ.: 2011: 322-323).

Bowlby yaptığı araştırmada çocuklukta ve ergenlikte hırsızlık yapanların bebeklik ve erken çocuklukta annelerinde uzun süre uzak kalan bireyler olduğunu tespit etmiştir. Güvenli bağlanma biçimine bağlı gençler yakın çevreleri ile uyumlu, güvenli ve sosyal problemlerin üstesinden gelebilirken, güvensiz modeller duygularını düzenlemede ve stresleri ile başa çıkabilmede zorluklar yaşarlar (Kesebir ve diğ.: 2011).

Güvenli bağlanma geliştiren bebekler birincil bağlanma objeleri yanlarında olmadığı koşullarda, çevreyi araştırıp, yakınlığı koruyabilen ve bakıcısını güvence üssü olarak kullanma becerisine sahiptirler. (Soysal ve diğerleri, 2005: 94) Çocukluk yıllarında tamamlanmış “güvenli bağlanma” özü itibarı ile ruhsaldoyuma erişme halidir (Güneş, 2019: 32).

Yetişkinlikteki bireylerin davranış ve düşüncelerini etkileyen anne ve çocuk arasında görülen güvenli bağlanmadaki senkronize durumdur (Stubbs, 2018: 73).

Türkiye’deki aile içi ilişkilerin etkililiği göz önünde bulundurulduğunda bireylerin bağlanma biçiminin niteliği üzerinde anne-babanın, diğer kardeşlerin büyük etkisi olduğu söylenebilir (Morsünbül; Çok, 2011: 566).

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Anne- Çocuk Güvenli Bağlanma sürecinde yaşanan kopukluklar, engeller ve boşlukların Müzik Terapi yolu ile giderilebildiğini ortaya koymaktır.

5. YÖNTEM

Bu araştırma kapsamında tarama ve betimleme yöntemi kullanılmıştır.

6. BULGULAR

Müzikle terapi çalışmaları anne çocuk arasındaki tanışıklığın ses, jest ve hareket ile sağlandığını söylemektedir. Bu ilişki sadece ses ya da tını bazı değil, ritmik, fiziksel hareket ve görsel bağlantılarla oluşur.

Hamile kadınların hamileliğe bağlı stresle başa çıkmak için müzik dinlemenin faydalarını destekleyen çalışmalar yapılmıştır.

Erken çocuklukta çocuğa yönelik şarkı söyleme, göz göze gelme, yüzdeki mimikler, ses tonu ve çocuğa dokunma ile duygusal iletişim kurulur (Stubbs,2018).

Dünyadaki tüm kültürlerde bu iletişim için “Ninni” söylenir. Ninni üzgün bebeği rahatlatır, yumuşatır ve gevşetir. Bebek ve anne arasındaki bağlanmada ilk müzik terapisinin ebeveynin şarkı söylemesi ile gerçekleştiği müzik terapistleri tarafından ifade edilmektedir (Stubbs,2018:74).

Doğumdan dört yaşına kadar ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanmada güvenli ilişki oluşmuş olmalıdır. Eğer bağlanmada herhangi bir bozulma olursa bu durum müzik terapi ile desteklenir. Travmatik vakalarda hastanede ebeveynlerin kalamadığı durumlarda çocuğa dinletilen ninnilerin uygulanan ağrı verici işlemler sırasında etkili olduğu müzik terapistleri tarafından raporlandırılmıştır (Stubbs,2018:74).

Avustralya’da “Sing and Grow” (Şarkı Söyle ve Büyü) isimli programın faydaları ve sağladığı olanaklar müzik terapistleri tarafından belirtilmiştir. Çeşitli nedenlerle bozulmuş çocuğun çevresine karşı güvenli yaklaşımını tekerlemeler, sesli emprovizasyonlar, ilahiler, ninniler ve şarkılarla destekleyip geliştirmektedirler. Bu gruplarla yapılan çalışmaların aynı zamanda bilişsel ve müzikal gelişmeye de yol açtığı ifade edilmiştir. 1997 yılında Norveç’te de bu tarz terapiler raporlandırılmıştır (Edwards, 2011).

Müzik terapistleri hayati tehlike taşıyan hastalıktan hastanede kalan çocukların bağlanmadaki hasarlarını gidermek için annelerinin çocuklarına şarkı söylemesinin çocuklara doğrudan, annelere dolaylı olumlu etkilerinden bahsetmektedirler (Stubbs,2018:74).

Yeni doğan, onkoloji ve yanık ünitelerindeki çocuklara aileleri ile birlikte tıbbi tedavinin yanı sıra terapiler tarafından önerilen müzikli çalışmalar yapılmaktadır (Edwards, 2011).

Güvenli bağlanmada sorun yaşayan çocukları ile birlikte yeni sözlerle şarkı yapmak, ve birbirlerinin sözlerini tamamlamak müzik terapistlerinin anne ve babalara önerdiği diğer bir yöntemdir.(Stubbs,2018:76)

Müzik terapistleri kişisel ya da grup çalışmaları ışığında travmatize olmuş kişilerde müziğin güven kapasitesini tekrar oluşturmada ve diğerleri ile iletişim kurmada başarı kazandığını deneyimlemiştir. Aynı şekilde bağlanma kaygısına bağlı aşırı mükemmeliyetçi yetişkinlerde uygulanan müzik terapi yönteminin kişilerin stresini azalttığı, morallerini artırdığı belirtilmiştir. Müzik ile terapinin bağışıklık sistemini de güçlendirdiği ifade edilmiştir. Bağlanma prosedürü bazı ailevi durumlarla değişikliğe uğrayabilir. Bozulan bağlar ve ilişkiler gene müzik terapi ile düzeltilebilmektedir (Pasiali, 2014).

Tablo.1. Dünyada ve Türkiye’de Anne-Çocuk Güvenli Bağlanma Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesinde Müzik Terapi Uygulama Alanları

Dünyada Uygulanan Alan	Türkiye’de Uygulanan Alan
Yenidoğan Ünitesi	-
Yanık Ünitesi	-
Tehlikeli Hastalık Bölümü	-
Onkoloji Bölümü	-

Tablo.1.’de araştırma kapsamında dünyada anne çocuk güvenli bağlanma sürecinde ortaya çıkan sorunlara yönelik müzik terapinin dört alanda uygulandığı tespit edilmiştir. Bunu yanında Türkiye’de herhangi bir alanda uygulanmadığı görülmüştür.

Tablo.2. Uygulanan Müzik Terapi Yöntemleri

Aktif Müzik Terapi	Şarkının Sözüünü Değiştirme	Şarkı Uydurma	Emprovizasyon Yapma	Şarkı Söyleme
Pasif Müzik Terapi	Ninni Söyleme	Tekerleme Söyleme		

Tablo.2.’de araştırma kapsamında incelenen yurtdışında yapılan müzik terapi çalışmalarının yöntemleri yazılmıştır. Aktif müzik terapi ve pasif müzik terapinin uygulandığı anlaşılmıştır. Bunların; “Şarkının Sözüünü Değiştirme”, “Şarkı Uydurma”, “Emprovizasyon Yapma”, “Şarkı Söyleme”, “ Ninni Söyleme” ve “Tekerleme Söyleme” olduğu sıralanmıştır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Müzik, insan yaşamının her evresinde yer alan bir olgu olup karakter gelişimini etkileyen güçlü bir kaynaktır. Müzik, dikkati ağrıdan uzaklaştırmakta da oldukça etkili bir uyarandır. (İmseytoğlu; Yıldız 2012:162-163) “Müzik dinlemek, yapmak ve yazmak, beynimizin şuna kadar keşfedilmemiş bütün alanlarını harekete geçirdiği gibi neredeyse sinirsel alt sisteminin tamamını da etkiler” (Levitin, 2015:16).

“Müziğin her hastalık için olmasa da her insan için getireceği bir çözüm vardır” (Campbell, 2002:345).

Gene yapılan araştırmalarda doğumdan önce dinletilen müzikleri bebeğin doğumdan sonra dinlediğinde sakinleştiği bilinmektedir (Chang ve arkadaşları,2015).

3-6 yaş grubuna yönelik öğretilen ebeveyn ve çocuk grupları ile oynanan müzikli oyunların başında “Gymboree”, “KinderMusik” ve “Musictogether” gelmektedir. Yurt dışı lisanslı bu çalışmalar 2000’li yıllar itibarı ile Türkiye’de de uygulanmaktadır. Bu çalışmalarda müzik eşliğinde anne-bebek ya da anne-ocuk, belirlenmiş konuların çerçevesinde birlikte oyun ve müzik eşliğinde bağlarını güçlendirmektedirler.

Annenin çocuğuna şarkı söylemesi, ona kitap okuması ya da oyun oynaması kadar etkilidir. Böylelikle aralarında müzik temelli paylaşımcı bilişsel ve duygusal adımlarla bağlılık desteklenir (Pasiali, 2014:204).

Müzikle terapinin bağlanma protokolünde önemli başarıya imza attığı çalışmalarla ispatlanmıştır (2011:12).

Pek çok araştırma anne-ocuk ilişkisinin sürekliliğinin sonraki yaşantıların temelini oluşturduğunu ileri sürmektedir (Soysal ve diğerleri, 2005:91; Pearson ve ark.,1993, Roe ve Drivas,1993, Lewis 1990).

Güvenli ilişki kuranlarda beyin pozitif başa çıkma tepkileri ile yapılırlar. Güvensiz ilişki kuranlarda ise kaçma, savaşma, bölünme gibi daha ilkel düzenlemeler kullanılır (Işıkoğlu, 2016:31; Cozolino,2014).

Stubbs, müzik terapistleri tarafından uygulanan bağlanma ile ilgili çalışmaların devam ettiğini belirtmektedir (2018:78).

“Anne-ocuk Güvenli Bağlanma Sürecinde Müzik Terapinin Yansımaları” başlıklı bu çalışma sonucunda yurt dışındaki kaynaklardan faydalanılmıştır. Toplam üç kaynağa ulaşılmıştır. Bu kaynaklarda yeni doğan üniteleri, yanık üniteleri, onkoloji bölümü ve tehlikeli hastalık bölümlerindeki uygulamalar raporlanmıştır. Bu raporlarda ninni, tekerleme, şarkı söyleme yanında emprovizasyon yapma, yeni şarkı uydurma ve şarkıların sözlerini değiştirme şeklinde aktif ve pasif müzik terapi çalışmalarının uygulandığı belirtilmiştir. Bunların sonucunda ailevi ilişkilerin düzeldeği, stres azaldığı, moral arttığı vurgulanmıştır.

Türkiye’de anne- ocuk güvenli bağlanma sürecinde yaşanan sorunlara yönelik müzik terapi ile yapılan bir çalışma bulunamamıştır. Ülkemizde hastanelerin ve kliniklerin müzik terapi uygulamalarını başlatması temennimizdir.

KAYNAKÇA

Ak, Ahmet şahin. 2006.Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Tarihi Gelişim ve Uygulamaları. Ötüken. İstanbul

Campbell, Don.(2002).Mozart Etkisi. Türkesi Feryal ubuku. Kuraldışı Yayıncılık ,İstanbul

Chang, Hc; Yu, Ch; Chen, Sy; Chen, Ch . (2015).The Effects of Music Listening on Psychological Stress and Maternal-Fetal Attachment During Pregnancy. Complementary Therapies in Medicine. Vol.23,Issue 4, 509-515.

Edwards, Jane. The Use of Music Therapy to Promote Attachment Between Parents and Infants.The Arts in Psychotherapy.Volume 38,Issue 3, 2011,190-195.

Eren, Bilgehan. 2017.Music and Dyslexia: The Therapeutic Use of Instrument (Piano) Training with a Child with Dyslexia (A Case Study).Journal Of Education and Practice Vol.8, No.23.

Güneş,Adem. (2019).Güvenli Bağlanma.Timaş Yayınları, İstanbul.

Işıkoğlu, Rabia Berrin. (2016).9-11 Yaşları Arasında ocukların Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Annelerin Ödül-Ceza Yöntemini Kullanma Düzeyi ile Aynı ocukların Olumsuz Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.

İmseytoğlu, Diler; Yıldız, Suzan. (2012)Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitelerinde Müzik Terapi. İ.Ü.F.N.Hem.DergisiCilt 20-Sayı2:160-165.

Kavlak, Oya; şirin, Ahsen. 2009.Maternal Bağlanma Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması.Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:6 Sayı:1.Yıl:

Kesebir, Sermin; Kavzoğlu Özdoğan, Semine; Üstündağ, Mehmet Fatih. 2011 Bağlanma ve Psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 3(2):321-342.

Levitin, Daniel J. Müziğin Etkisindeki Beyin. Bir Saplantının Bilimsel İncelenmesi. Çev.,Ali Sinan Çulhaoğlu. Pegasus Yayınları. İstanbul 2015.

Morsünbül, Ümit; Çok, Figen. Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 3(3):553-570,2011.

Sezer, Tağtekin, Binnur; Sezer, Önder; Toprak, Dilek. (2015) Konuralp Tıp Dergisi 7(3):167-171.Düzce Üniversitesi.

Soysal, A.Şebnem; Bodur, Şahin; İşeri, Elvan; Şenol, Selahattin. 2005 Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. Klinik Psikiyatri 8:88-99.

Stubbs, M.Richard. A Review of Attachment Theory and Internal Working Models as Relevant to Music Therapy with Children Hospitalized for Life Threatening Illness. The Arts in Psychotherapy. 57 (2018) 72-29.

Pasiali,Varvara. Music Therapy and Attachment Relationships Across the Life Span. Nordic Journal of Music Therapy. Vol 23, No.3, 202-223.2014.

